

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук Мережко Юлії Валеріївни на дисертацію *Москви Олени Миколаївни «Формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки»*, представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Сучасні зміни в суспільстві України спонукають до перегляду основної парадигми вищої педагогічної освіти. Сьогодні все частіше професійна підготовка розглядається як процес виховання особистості, що здобуває культурний досвід людства, усвідомлює своє місце в соціумі, має потенціал до самовизначення, саморозвитку й творчого самовираження у педагогічній діяльності як процесу професійної ідентифікації.

Динамізм розвитку інформаційного суспільства вже сьогодні виявляється в тому, що професійна діяльність молодого фахівця потребує безперервної освіти, готовності до постійного підвищення своєї професійної компетентності. Здатність адаптуватися до мінливих умов і технологій особливо актуальна для сучасного вчителя музичного мистецтва. Адже в умовах сьогодення, в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва необхідно не тільки накопичувати предметні знання, уміння й навички, але й активно розвивати особистість майбутніх вчителів музичного мистецтва здатну до творчого самовираження в процесі педагогічної діяльності, які дозволили б їм у майбутньому вирішувати нові педагогічні завдання.

Наявність потреби формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, здатних до застосування інноваційних технологій навчання співу в освітньому процесі та відсутність розробленої методики такого формування веде до зниження професійного рівня випускників ВЗО, залишаючи проблему нерозв'язаною.

Отже, потреба суспільства в компетентних майбутніх учителях музичного мистецтва, що використовують новітні технології навчання співу як

професійний фаховий інструмент для творчого самовираження, недостатня розробленість означеної проблеми підтверджує доцільність, своєчасність й актуальність теми дослідження Москви О.М. «*Формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки*».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави відзначити теоретико-методологічну обґрунтованість вихідних положень дослідження, фундаментальність осмислення таких складних феноменів як «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва».

Оцінюючи дисертаційну роботу за параметрами **новизни**, вважаємо, що вона є незаперечною та полягає в тому, що *вперше* здійснено цілісне дослідження формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; розкрито сутність поняття «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва»; обґрунтовано структуру технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; розроблено й теоретично обґрунтовано методику формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Уточнено сутність понять «вокальна підготовка», «вокально-педагогічна технологія», «технологія навчання співу»; класифікацію технологій навчання співу; педагогічні принципи технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. *Подальшого* розвитку набула методика підготовки студентів до вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення здобувачем мети дослідження. Загальні висновки, де в узагальненому вигляді подано динаміку вирішення ключових проблем дослідження відповідно поставленим у дисертації завданням, підтверджують дієвість розроблених педагогічних умов та ефективність методики формування технологічної

культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Тема розкрита, завдання виконано, обґрунтованість і достовірність результатів дисертації підтверджується їх успішною апробацією на міжнародних і вітчизняних конференціях.

Оцінка змісту та завершеності дисертаційного дослідження

Аналіз наукового апарату дослідження свідчить про чітке логічне та концептуальне співвідношення між об'єктом, предметом, метою та завданнями роботи.

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, представлено його методологічний апарат, схарактеризовано методи дослідно-експериментальної роботи й експериментальну базу дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, надано інформацію щодо впровадження й апробації результатів дослідження. Дисертаційна робота складається з трьох розділів, кожний з яких характеризується значним внеском у розвиток методики вокального навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Дисертанткою опрацьовано значний обсяг наукових джерел, що дозволило в *першому розділі* дисертації представити широкий та цілісний аналіз стану розробки обраної проблеми дослідження на філософському, науково-педагогічному рівнях. Це дозволило дисертантці обґрунтувати своє розуміння означеного феномену як процесу набуття майбутніми вчителями вокально-технічних та художньо-виконавських знань і вмінь, вокально-педагогічних здатностей на основі опанування технологіями навчання співу з метою застосування їх у роботі з учнями в закладах загальної середньої та позашкільної освіти.

У роботі дисертантка розкриває сутність кожного з його структурних компонентів: аксіологічно-культурологічний, гносеологічно-емоційний, технологічно-діяльнісний, творчо-професійний. Взаємозв'язок визначених компонентів переконливо свідчить про те, що процес формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва спрямований на забезпечення

зв'язку між теорією і практикою освітнього процесу, між ціннісним осмисленням та творчим самовиявленням.

Серед найбільш істотних наукових результатів першого розділу варто відзначити визначення дисертанткою науково-термінологічної бази дослідження, яку вона пропонує у вигляді двох груп понять, одна з яких спрямована на розкриття сутності вчителя за допомогою таких дефініцій як культура, професійна культура, педагогічна культура, професійно-педагогічна культура, художня культура, музична культура, музично-педагогічна культура, вокальна культура, вокально-педагогічна культура, а друга група понять спрямована на розкриття змісту технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, наразі: технологія, методика, педагогічна технологія, мистецька технологія, музично-педагогічна технологія, художньо-педагогічна технологія, музично-педагогічна технологія, вокально-педагогічна технологія, технологія вокального навчання, технологічні знання, технологічні вміння, технологічна компетентність учителя, технологічна культура вчителя, технологічна культура вчителя музичного мистецтва.

У результаті аналізу досліджень і публікацій, розглянуто філософські праці, серед яких теорії: С. Гессена, який доцільно в якості ціннісно-цільових об'єктів культури вирізняє освіченість, що включає освіту, мистецтво, моральність, релігію; громадянськість – право й державність; цивілізацію – економіку й техніку; В. Стьопіна, діяльнісно-семіотична теорія якого є багатовимірною «картиною культури» у глибині й динаміці її історичного розвитку та системою історично розвинених надбіологічних програм людської життєдіяльності, які забезпечують відтворення та зміни соціального життя в усіх її проявах (С. 27-28).

На думку здобувачки, поняття «професійна культура вчителя» значно ширше за своїм змістовим наповненням, ніж поняття «педагогічна культура», адже серед основних показників професійної культури вчителя є, насамперед, високий рівень володіння фахівцем професійною компетентністю, тоді як основним показником педагогічної культури особистості є стійка педагогічна спрямованість діяльності (С. 32). Професійна культура вчителя музичного

мистецтва включає в себе не тільки педагогічний аспект, але й музично-виконавський, дослідницький, технологічний, самовдосконалювальний тощо.

Узагальнюючи думки сучасних науковців (О. Олексюк, Л. Масол та ін.), здобувачка дійшла висновку, що в цілому до *специфічних рис технології* можна віднести: постановку мети, процесуальність (використання операцій, дій, технік та методів), результативність, алгоритмізованість, універсальність, здатність до тиражування (С. 41).

Значним здобутком дисертантки є розкриття змісту технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі, саме вокальної підготовки. На думку здобувачки, вокальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає обов'язкове опанування сучасними технологіями навчання співу для розвитку власного співацького голосу та ефективного навчання співу учнів. Тому, зміст вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва повинен обов'язково включати інноваційні технології навчання співу, які вони будуть використовувати в подальшій фаховій діяльності (С.58).

За результатами проведеного теоретичного аналізу існуючих сучасних технологій навчання співу, дисертанткою було запропоновано їх класифікацію, в яку увійшли технології, спрямовані на опанування виконавськими й методичними основами співу;

- інформаційно-комп'ютерні технології, зокрема дистанційні, спрямовані на навчання мистецтву співу;

- технології, які мають здоров'язберезувальне спрямування.

Заслуговують на увагу і запропоновані автором технології вокального навчання як вітчизняних (Н. Дрожжина, О. Клипп, Л. Чернова та ін.), так і зарубіжних педагогів-вокалістів Крістін Лінклейтер, Кетрін Садолін, Сет Ріггса.

Цікавим доробком автора, є запропоновані в роботі технології охорони та гігієни голосу студентів-вокалістів за Н. Фоломєєвою. Також у роботі запропоновано діяльнісні вокально-технологічні функції вчителя музичного мистецтва, до яких здобувачка влучно віднесла: мотивуючо-ціннісну, навчальну, творчо-розвивальну, виховну, здоров'язберезувальну.

Висновки до першого розділу представлено автором на основі комплексного аналізу літературних джерел та методу узагальнення, класифікації отриманих теоретичних даних і систематизації науково-теоретичних положень. Вони повною мірою висвітлюють результати поставлених здобувачкою завдань.

Особливої уваги заслуговує матеріал, що увійшов до *другого розділу* дисертації, де автором запропоновані наукові підходи, педагогічні принципи та умови, спрямовані на формування означеного феномену.

До безумовних переваг дисертаційної роботи слід віднести запропоновані й обґрунтовані О. М. Москвою педагогічні умови, що лягли в основу авторської методики. Заслуговує схвалення запропонована модель методики формування технологічно культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. На кожному з чотирьох етапів (стимульовальному, пізнавальному, праксеологічному, творчому) доцільно було реалізовано кожен з запропонованих умов.

Особливу вартісність мають і запропоновані дисертанткою методи формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. З-поміж цікавих методів варто відзначити: метод ілюстрацій форм, методів, засобів вокально-педагогічних технологій та елементів технологій вокального навчання; пошукових завдань пов'язаних з історією розвитку технологій; метод сугестопедичного аутотренінгу для активізації когнітивних процесів; метод «бліц-відповіді»; метод самостійних творчо-аналітичних завдань тощо.

Висновки до другого розділу достовірні і обґрунтовані, що підтверджуються опрацюванням значної кількості аналітичного матеріалу та широким застосуванням наукових методів і підходів дослідження.

В *третьому розділі* дисертантка пропонує хід та результати констатувального, формувального експериментів, а також порівняння рівнів сформованості технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва за констатувальним та прикінцевим діагностичними зрізами.

Відповідно до компонентної структури досліджуваного феномену було визначено критерії, показники та рівні їх сформованості. Для *аксіологічно-*

культурологічного компоненту критерієм сформованості дисертанткою було визначено *ціннісно-культурологічний* критерій, для *гносеологічно-емоційного* компоненту визначено *пізнавально-емоційний*, для *творчо-професійного* – *креативно-професійний*. Для перевірки ефективності педагогічної діагностики досліджуваного процесу було виділено три рівня сформованості технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: високий, середній та низький.

Говорячи про практичну значущість дисертаційного дослідження, слід відзначити, що авторська методика формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, подана в третьому розділі характеризується цілісністю, цікавими сучасними формами та способами організації навчання.

Довготривалий експеримент, широка апробація та впровадження результатів дослідження, а також математична та статистична обробка здобутих в ході констатувального та формувального експериментів даних підтверджують практичне значення, вірогідність наукових положень і результатів виконаного дисертаційного дослідження.

Висновки до третього розділу логічно випливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дисертаційного дослідження. У цілому дисертація О. М. Москви характеризується чіткою авторською логікою викладення матеріалу, цілісністю, структурованістю й аналітичністю. Доказовість сформульованих теоретичних положень забезпечена ретельною аргументацією авторських суджень з широким використанням ґрунтовної джерельної бази, що включає дисертаційні і монографічні праці, нормативні документи, збірники матеріалів конференцій, періодичні видання.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

До науково обґрунтованих результатів дослідження О. М. Москви відносяться: ґрунтовний аналіз стану розробки досліджуваної проблеми; уточнення науково-термінологічної бази; обґрунтування та розробка структури основної категорії дослідження, а також педагогічних умов, методики

формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; теоретико-методичне обґрунтування, експериментальна перевірка та впровадження в практику авторської методики формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Зазначене дає підстави для підтвердження наукової та практичної значущості виконаного дисертаційного дослідження та можливість використання його результатів у розробці навчальних програм, методичних розробок та рекомендацій з питань вокального навчання студентів у ВЗО, а також під час розробки підручників, посібників, присвячених професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження, результати та висновки висвітлені в 7 одноосібних публікаціях автора, 3 статті з яких у наукових фахових виданнях України з педагогіки, 2 – у зарубіжних наукових виданнях (1– WOS), 2 – апробаційного характеру.

Дискусійні питання та зауваження

Позитивно оцінюючи, в цілому, досягнуті О. М. Москвою теоретичні та практичні результати дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання:

1. На нашу думку, деякі визначення, запропоновані автором у першому розділі змістовно перевантажені, що гальмує сприйняття викладених думок. Бажано уникати довгих речень та складних смислових конструкцій.
2. На нашу думку, було б доречніше в запропоновану автором модель (С. 133, Рис. 2.1) додати форми роботи зі студентами з формування технологічної культури в процесі вокальної підготовки.
3. В другому розділі, параграф 2.2. має назву «Педагогічні умови і методи формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки», але включає цілісну модель формування означеного феномену, можливо, доречніше було б назвати

параграф «Модель формування технологічної культури майбутніх

учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки», в яку увійдуть як педагогічні умови, так і методи, а також інші її складові?

4. На С. 5, 201 дисертантка пропонує *ціннісно-стимулювальний* етап формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, а на С. 133, 159 – *ціннісний*. Треба конкретизувати, який саме етап хоче зазначити здобувачка.

Однак, наведені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Москви Олени Миколаївни.

Загальний висновок

В своїй роботі дисертантка ґрунтовно проаналізувала означену проблему, вивчивши достатню кількість наукових джерел з теми дослідження, теоретично узагальнила та запропонувала авторську методику формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Висновки та положення, висвітлені в дисертації, складають значний внесок в теорію та практику музичної, зокрема вокальної освіти студентів ВЗО мистецького спрямування.

Аналіз дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Москви О. М. «Формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки» відповідає вимогам Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), що дає підстави для присудження Москві О.М. наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями).

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри академічного
та естрадного вокалу Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ю.В. Мережко
Ю.В. Мережко